

саботажу не тільки шкільну молодь, а й до спротиву польській владі батьків учнів та громадськості. Агресивне налаштування польської влади щодо даних акцій, арешти та погроми учасників акцій ще більше розпалювали вороже ставлення місцевого населення не тільки до поліції та польської адміністрації, ай до всього польського загалом, піднімало національну гордість, само і національну свідомість, розуміння того що населення живе під «чужим» урядом та веде боротьбу проти нього.

Список використаних джерел

1. Комар В. Українське питання в політиці урядів Польщі (1926–1939 рр.) // Український історичний журнал. – 2001. – №5. – С.120–127.
2. Книш З. Архів Сеника. Історично-критична студія. – Торонто–Нью-Йорк–Лондон–Сідней, 1992.
3. Книш З. Становлення ОУН / З. Книш. – К.: Видавництво ім. О. Теліги. 1994.
4. Жуковський А. Субтельний О. Україна між двома світовими війнами (1918–1939) // Жуковський А. Субтельний О. Нарис історії України. – Львів, 1991. – С.106.
5. Кульчицький С. Ідеологія і практика українського право радикального руху у довоєнній Польщі (1920–1939 рр.) // Проблема ОУН–УПА: Попередня історична довідка. – К., 2000. – С.7–18.
6. Цецик Я. В. Боротьба українського населення за збереження національної освіти на Волині у 1930–х роках // Історичний архів. Наукові студії: Зб. наук. пр. – Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – Вип.3. – С.130.
7. Савчук Б. Просвітницька та соціально-політична діяльність українських громадських товариств у Галичині (остання третина XIX ст. – кінець 30–х років XX ст.). – Івано–Франківськ, 1999. – С.42, 43, 51.
8. Л. Ребет. Світла і тіні ОУН. – Мюнхен, 1964.
9. В. П. Футала. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Відображення у історичному наративі української діаспори діяльності УВО та ОУН у 1920–1930–х рр.
10. Плитус О. Діяльність бібліотек товариства «Рідна школа» в Галичині в 1924–1939 рр. // Вісник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – 2010. – Вип.5. – С.116.
11. Хмельовський П. М. Українське педагогічне товариство «Рідна школа» в суспільно-політичному житті Західної України (1919–1939 рр.): Автореф. дис. канд. іст. наук. – Івано–Франківськ, 2004.
12. Dymynskij R. Der Wirtschaftsteil der ukrainischen Zeitungen // Ukrainische Kulturberichte (Berlin). – 1934. – №4. – С.16.
13. ЦДІА України у Львові. – Ф.348. – Оп.1. – Спр.119.
14. Там само. – Спр.243.
15. Петро Мірчук. Нарис історії Організації Українських Націоналістів. Перший том: 1920–1939. – Мюнхен – Лондон – Нью-Йорк: Українське видавництво, 1968.
16. «Вісник ОДВУ», Ч.23–24, Нью-Йорк, серпень–вересень–жовтень 1934, стор.12.
17. ДАТО. – Ф.1. – Оп.52. – Спр.749.
18. Там само. – Ф.194. – Оп.1. – Спр.36. – 32 арк.
19. Там само. – Ф.196. – Оп.1. – Спр.1. – 3 арк.
20. <https://unotices.com/book.php?id=146207&page=5>

References

1. Komar V. Ukrai'ns'ke pytannja v polityci urjadiv Pol'shhi (1926–1939 rr.) // Ukrai'ns'kyj istorychnyj zhurnal. – 2001. – №5. – S.120–127.
2. Knysh Z. Arhiv Senyka. Istorychno-krytychna studija. – Toronto–N'ju–York–London–Sidnej, 1992.
3. Knysh Z. Stanovlennja OUN / Z. Knysh. – K.: Vydavnytvo im. O. Telihi. 1994.
4. Zhukovs'kyj A. Subtel'nyj O. Ukrai'na mizh dvoma svitovymy vijnamy (1918–1939) // Zhukovs'kyj A. Subtel'nyj O. Narys istorii' Ukrai'ny. – L'viv, 1991. – S.106.
5. Kul'chyc'kyj S. Ideologija i praktyka ukrai'ns'kogo pravo radykal'nogo ruhu u dovojennij Pol'shhi (1920–1939 rr.) // Problema OUN–UPA: Poperednja istorychna dovidka. – K., 2000. – S.7–18.
6. Cecyk Ja. V. Borot'ba ukrai'ns'kogo naselennja za zberzhennja nacional'noi' osvity na Volyni u 1930–h rokah // Istorychnyj

arhiv. Naukovi studii': Zb. nauk. pr. – Mykolai'v: ChDU im. Petra Mogyly, 2009. – Vyp.3. – S.130.

7. Savchuk B. Prosvitnyc'ka ta social'no-politychna dijial'nist' ukrai'ns'kyh gromads'kyh tovarystv u Galychyni (ostannja tretyna XIX st. – kinec' 30–h rokov XX st.). – Ivano–Frankivs'k, 1999. – S.42, 43, 51.
8. L. Rebet. Svitla i tini OUN. – Mjunhen, 1964.
9. V. P. Futala. Drogobyc'kyj derzhavnyj pedagogichnyj universtet imeni Ivana Franka. Vidobrazhennja u istorychnomu naratyvii ukrai'ns'koi' diaspory dijial'nosti UVO ta OUN u 1920–1930–h rr.
10. Plytus O. Dijal'nist' bibliotek tovarystva «Ridna shkola» v Galychyni v 1924–1939 rr. // Visnyk L'vivs'kogo universytetu. Serija knygoznavstvo, bibliotekoznavstvo ta informacijni tehnologii'. – 2010. – Vyp.5. – S.116.
11. Hmel'ovs'kyj P. M. Ukrai'ns'ke pedagogichne tovarystvo «Ridna shkola» v suspil'no-politychnomu zhytti Zahidnoi' Ukrai'ny (1919–1939 rr.): Avtoref. dys. kand. ist. nauk. – Ivano–Frankivs'k, 2004.
12. Dymynskij R. Der Wirtschaftsteil der ukrainischen Zeitungen // Ukrainische Kulturberichte (Berlin). – 1934. – №4. – S.16.
13. CDIA Ukrai'ny u L'vovi. – F.348. – Op.1. – Spr.119.
14. Tam samo. – Spr.243.
15. Petro Mirchuk. Narys istorii' Organizacij' Ukrai'ns'kyh Nacionalistiv. Pershyj tom: 1920–1939. – Mjunhen – London – N'ju–York: Ukrai'ns'ke vydavnytvo, 1968.
16. «Visnyk ODVU», Ch.23–24, N'ju–York, serpen'–veresen'–zhovten' 1934, stor.12.
17. DATO. – F.1. – Op.52. – Spr.749.
18. Tam samo. – F.194. – Op.1. – Spr.36. – 32 ark.
19. Tam samo. – F.196. – Op.1. – Spr.1. – 3 ark.
20. <https://unotices.com/book.php?id=146207&page=5>

Ilychshyn S. O., postgraduate, Research Institute Ukrainian Studies Education of Ukraine (Ukraine, Kyiv), ilsergijwenger@mail.ru

Features of the School campaign 1933

The Ukrainian nationalist organization paid great attention to the education of youth, its spiritual and cultural development, protection of the Ukrainian-language schooling. The system of mobilization in the ranks of the UVO and later OUN ran first through the involvement of youth organizations – «Yunatstvo». «Yunatstvo» OUN played an important role in the struggle of the Ukrainian national Patriotic forces for the Ukrainian state in Western Ukraine. Resistance the Polish government was based in the 20–ies of XX century from countless former soldiers of the UHA and the Ukrainian military in the region of interned prisoners of war. Established in 1921, the organization UVO until 1925 fully restored Ukrainian cultural and political life, which has experienced harassment by the Polish authorities. The organization had to overcome considerable difficulties in their work. The climax of the struggle for Ukrainian statehood became the 1930–ies under the leadership of the organization, the OUN, which was created in Vienna on 18 February 1929. The phenomenon of their struggle has attracted the attention of researchers for a long time. Our study concerns one of the pages of the history of the struggle of the OUN and «Yunatstva» for the preservation of the cultural and educational rights of Ukrainians in the Polish–Lithuanian Commonwealth, namely the School shares 1933.

Keywords: OUN, School campaign, Ukrainian education, school, youth organization of the OUN, postcards, counter Polonization, the phenomenon of the struggle of the OUN.

* * *

УДК 325.54 (=161. 2):061(437. 1 / . 2) «XIX»

Яворський А. А.,
аспірант кафедри історії слов'ян,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаніка» (Україна, Івано–Франківськ),
andriy_yavorskiy@mail.ua

ДОПОМОГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПРОФЕСІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НАУКОВО–ТЕХНІЧНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ В 20–30–Х РР. ХХ СТ.

Проаналізовано допомогову діяльність українських професійних організацій науково–технічної інтелігенції у Чехословаччині в 20–30–х рр. ХХ ст. Визначено основні форми надання допомоги українським емігрантам: матеріальну підтримку, допомогу в працевлаштуванні, юридичні консультації та ін. Прослідковано вплив світової економічної кризи і трансформації соціальної політики керівництва Чехословаччини на становище української міжвоєнної

еміграції і заходи професійних організацій щодо його покращення. Акцентовано увагу на допоміжній ролі допомогової діяльності у роботі професійно-наукових організацій, зокрема в Українському правничому і педагогічному товариствах.

Ключові слова: українська еміграція, Чехословаччина, професійні організації, професійно-наукові організації, допомогова діяльність.

Геополітичні трансформації у Європі після завершення Першої світової війни і несприятливий для українського народу перебіг боротьби за власну державність обумовили появу за кордоном центрів української еміграції, зокрема у Чехословацькій республіці (ЧСР). Появі на території цієї держави значної кількості українських емігрантів сприяли лояльне ставлення щодо них населення і керівництва Чехословаччини, державна програма матеріальної допомоги для іммігрантів з колишньої Російської імперії («Російська акція допомоги»). Не менш важливе значення мав демократичний характер цієї держави і близькість її кордонів до українських етнічних земель. Водночас президент ЧСР Т. Масарик і його однодумці прагнули залучити до переїзду на територію республіки перш за все інтелігенцію, що обумовило появу тут діячів української культури і науки. Найбільше цей процес проявився після перенесення з Відня до Праги Українського вільного університету і відкриття у Подєбрадах Української господарської академії (УГА).

Зосередження у Чехословаччині значної кількості української науково-технічної інтелігенції викликало необхідність її об'єднання для реалізації фахових та національних інтересів українців в умовах еміграції. У кінці 20-х рр. ХХ ст. потреба створення професійних організацій стала особливо актуальною, оскільки трансформація політики керівництва ЧСР щодо іммігрантів і світова економічна криза ускладнили становище українських емігрантів. Ця обставина визначила один з напрямів їх діяльності – надання допомоги потребувачим, а також була важливим мотивом для вступу до професійних товариств і спілок.

Усього протягом 1920–1930-х рр. у Чехословаччині діяло близько півтора десятка українських професійних та професійно-наукових організацій науково-технічної інтелігенції. При цьому професійно-наукові об'єднання українських емігрантів не розглядали допомогову діяльність як окремий напрям своєї роботи, а проводили її відповідно до власних можливостей.

В українській історичній науці українські професійні організації науково-технічної інтелігенції у Чехословаччині в 20–30-х рр. ХХ ст. залишалися поза увагою дослідників. Виняток становлять дві частини монографії С. Наріжного [10; 11], у якій автор подав відомості про організації української міжвоєнної еміграції у Європі, а також статті І. Битюк [1], В. Влащенко [5] та Н. Коцур [9], присвячені окремим професійним об'єднанням емігрантів. На окрему увагу заслуговує також монографія М. Бойчака про українських лікарів за кордоном [2], у якій на основі широкого комплексу джерел висвітлено діяльність Спілки українських лікарів (СУЛ) у ЧСР. При цьому доводиться констатувати відсутність у вітчизняній історіографії досліджень, у яких було б розглянуто допомогову діяльність професійних організацій українських емігрантів.

Допомогова діяльність професійних організацій науково-технічної інтелігенції передбачала задоволення цілого комплексу потреб українських емігрантів:

матеріальна підтримка, допомогова у працевлаштуванні, юридичні консультації та ін.

Поліпшення матеріального становища своїх членів виступало стрижневим питанням у статутах більшості професійних спілок і товариств. Найбільш успішно цей напрям діяльності, завдяки підтримці керівництва Чехословаччини, втілювали у Спілці українських лікарів. Тут основною формою допомоги була видача стипендій для українських лікарів. Для забезпечення необхідних джерел фінансування С. Дністрянський у 1922 р. відвідав з візитом міністра ЧСР Вацлава Гірсу, який з дозволу президента Т. Масарика погодився щомісяця асигнувати на стипендії 25 тис. крон. Водночас засідання СУЛ 14 грудня 1922 р. затвердило порядок виплати матеріальної допомогови. Неодруженим призначали стипендію розміром в 1 тис. крон на місяць, одруженим – по 1 тис. 500 крон і на дитину ще по 200 крон [20, арк. 19]. Як наслідок, тільки у червні 1923 р. українські лікарі отримали для власних потреб 22 тис. 700 крон [22, ф. 3].

Спілка українських лікарів продовжувала допомагати своїм членам і в наступні роки, при цьому дана стаття видатків була найбільш обтяжливою для її бюджету. Так, з загальної суми витрат у розмірі 1 тис. 243 крони у 1928 р., допомогова українським лікарям-емігрантам складала 1 тис. 200 крон, або 96,5% [23, ф. 2].

Управа СУЛ своєю постановою від 29 грудня 1922 р. встановила контроль над лікарями, які отримували допомогову. Вони зобов'язувалися виявити свою практичну користь для Спілки українських лікарів, працюючи у клініках та лікарняних установах. Також необхідною умовою отримання допомогови визначалось «виконання обов'язків що до укр. держави» [20, арк. 20зв].

Також СУЛ намагалася допомагати українським лікарям, які хотіли емігрувати до Чехословаччини з території інших країн. Зокрема вона домоглася від уряду дозволу на переїзд до Чехословаччини 10-ти кваліфікованих лікарів, у більшості інтернованих з території Польщі [2, с. 144].

Матеріальна допомогова виступала важливим елементом діяльності і решти професійних організацій науково-технічної інтелігенції у ЧСР. Зокрема Спілка українських техніків сільського господарства (СУТСГ) лише протягом 1926 р. надала фінансову підтримку своїм членам у розмірі 3 тис. 400 крон, а для українських емігрантських організацій – 400 крон, що загалом становило 17% від її загальних витрат. У 1924 р. Управа СУТСГ домоглася від Міністерства закордонних справ (МЗС) ЧСР виділення українським емігрантам для підготовки наукових праць у галузі сільського господарства щомісячної допомогови у розмірі 1 тис. 500 крон. Цю суму розділили між Й. Мельником (500 крон), М. Дерев'янком (500 крон), О. Козьмою (200 крон) і Є. Чикаленком (300 крон). Останньому протягом 1927 р. управа СУТСГ виплачувала щомісячну матеріальну допомогову у сумі 200 крон [13, арк. 35]. Всього протягом травня 1925 – березня 1926 рр. на допомогову різним особам було витрачено 6 тис. 550 крон, а саме: М. Дерев'янкові – 2 тис. 500 крон, Є. Чикаленкові – 3 тис. 800 крон, О. Козьмі – 1 тис. 400 крон, Довженкові – 1 тис. 100 крон [13, арк. 38].

Для збору допомогови незможним студентам УГА при Товаристві українських інженерів (ТУІ) було

створено «Фонд ім. І. Горбачевського», у якому в 1935 р. налічувалося 130 крон [14, арк. 2зв]. У разі виникнення нагальної потреби товариство також виділяло кошти для допомоги окремим своїм членам. Так, 13 травня 1938 р. Управа ТУІ збрала 20 крон на 5 обідів для інженера П. Вигнанського [16, арк. 30зв].

При «Спілці українських інженерів на Словаччині» (СУІ) від 1 квітня 1930 р. діяв так званий «Допомоговий фонд», який надавав довготермінові позики бідним та безробітним емігрантам. Фонд складався з добровільних пожертв інженерів, що входили до Спілки українських інженерів, а також позик і доходів від депозитів у банках. Вже у квітні 1930 р. з цією метою було зібрано 250 крон [6, с. 8]. Для його стабільного наповнення було встановлено річні внески у розмірі 60 крон.

Довготермінові та короткотермінові позики видавали під 12% річних. Довготерміновою називали позику до 200 крон щомісяця для безробітних (з терміном оплати до 1 року), хворих членів СУІ та студентів, які не мали жодного майна. Короткотермінові позики, вартість яких не перевищувала 1 тис. крон, отримували безробітні члени Спілки українських інженерів на термін до 3 місяців. Із щомісячних надходжень 30% передавали на запасний фонд. Про практичну результативність цієї роботи свідчить той факт, що протягом 1930–1931 рр. з «Допомогового фонду» було виділено довготермінові позики та допомогу безробітним на суму 1 тис. 509 крон [4, с. 2].

Після поразки українців у боротьбі за незалежність Карпатської України 14 березня 1939 р. до Братислави перебралося багато українських інженерів з Закарпаття. Потреба у тривалій матеріальній підтримці вихідців з Карпатської України підштовхнула Управу «Спілки українських інженерів на Словаччині» налагодити зв'язок з іншими емігрантськими організаціями. Спроба заснувати у Братиславі Український допомоговий комітет завершилась невдачею, тому секретар СУІ С. Зеркаль звернувся до українського емігранта у Нью-Йорку О. Гончара з пропозицією організувати збір коштів у США. Переговори між С. Зеркалем і О. Гончаром завершилися згодою Українського робітничого союзу у США перебрати на себе проведення цієї акції. Її результатом у 1939 р. став прибуток «Допомогового фонду» Спілки українських інженерів у розмірі 30 тис. 784 крони. Найбільшу суму пожертвували редакція часопису «Народна Воля» у Скромптоні (14 тис. 600 крон), Українсько-американська ліга в Нью-Йорку (1 тис. 750 крон), Український хор у Чикаго (1360 крон) та ін. [6, с. 9].

Посильну допомогу українцям у ЧСР надавало і Товариство українських інженерів. Так, на засіданні Управи ТУІ 24 квітня 1939 р. виділили по 50 крон інженеру Малієву і ще 5 студентам [16, арк. 57зв]. Особливу увагу товариство звернуло на потреби тих українців, які змушені були емігрувати після окупації угорськими військами Карпатської України. За посередництва Комітету для допомоги студентам воно передало 100 крон для дітей біженців з Карпатської України [16, арк. 62зв]. Також ТУІ долучилося до створення «Українського комітету допомоги збігцям з Карпатської України», для якого виділило 500 крон [16, арк. 56зв].

У кінці 20-х рр. ХХ ст. у світі розпочалася економічна криза, відома в історії як «Велика депресія».

Її негативними наслідками для ЧСР стало падіння промислового виробництва (у 1933 р. його рівень становив лише 60% від рівня 1929 р.), зниження на 50–60% заробітної плати і зростання безробіття, що досягло близько 1 млн. осіб [8, с. 86]. Щоб зменшити кількість безробітних серед своїх громадян, керівництво Чехословаччини вдалося до протекціоністської соціальної політики. Так, 13 березня 1928 р. парламент ухвалив закон про охорону національного ринку праці. Було введено обмеження у прийманні на роботу іноземців, які прибули до Чехословацької республіки після квітня 1923 р. [3, с. 16].

В умовах скрутного матеріального становища і законодавчих нововведень чехословацької влади щодо захисту ринку праці ЧСР від чужинців, життєво важливою для українських емігрантів стало питання їх працевлаштування. Оскільки власні можливості не дозволяли самостійно займатися пошуками роботи, їм у цьому допомагали професійні організації.

У Спілці українських техніків сільського господарства для вирішення питань, пов'язаних з працевлаштуванням, діяло бюро праці. Воно шукало можливості влаштувати українських емігрантів як у Європі, так і в Канаді [10, с. 239]. Робота у цьому напрямі дала певні позитивні результати, завдяки чому п'ять випускників агрономічного відділу УГА працевлаштувалися на території Канади [24, ф. 327].

Проблема безробіття була однією з найбільших гострих і в діяльності Спілки українських інженерів у Словаччині. У жовтні 1933 р. жодної роботи не мало 30% її членів [17, арк. 16зв]. Для виправлення ситуації було створено Бюро праці, що надавало поради та інформацію щодо влаштування на роботу на території Словаччини. За час існування Спілки українських інженерів воно працевлаштувало 23 особи і провело 83 консультації з цих питань [6, с. 14]. З огляду на потребу емігрантів у юридичних консультаціях 11 лютого 1935 р. було створено так зване «бюро правової поради». В основному цією роботою займався юрист у Нітрі Л. Харак, який одночасно був і перекладачем офіційної документації на словацьку мову [6, с. 14].

Проблему безробітних інженерів-емігрантів Товариство українських інженерів у Празі прагнуло вирішити шляхом їх відправлення в українські установи і фірми [15, арк. 1]. Для цього Управа ТУІ неодноразово зверталася до своїх членів товариства за інформацією про вільні робочі місця. Щодо можливості працевлаштування українських емігрантів на території Галичини ТУІ регулярно листувалося з Українським технічним товариством (УТТ) у Львові. Так, Управа УТТ в одному з листів надала відомості щодо можливого працевлаштування для інженерів агрономів і торговців. У відповідь ТУІ направило листи до редакції «Сільського Господаря» та УТТ, у яких повідомляла про очих знайти роботу на західноукраїнських землях [14, арк. 4]. Проте у своєму «Комунікаті» (Ч.7, 1937 р.) Управа ТУІ змушена була констатувати, що «зусилля в напрямі приміщення безробітних інженерів на працю, на жаль, не дали позитивних наслідків» [14, арк. 20].

Пошуком роботи для українських емігрантів займався і «Союз організацій інженерів українців на еміграції». Бюро праці, що діяло при ньому, вдалося працевлаштувати трьох українських інженерів і виділити

кошти для їх переїзду до місця роботи в Румунію, на Волинь і в Брно (Чехословаччина). Також за його ініціативи у 1933 р. відбулася міжорганізаційна нарада у Празі, яка вирішила розгорнути діяльність у напрямі полегшення отримання дозволу на працю та отримання громадянства в ЧСР [25, f. 258–259].

Довготривале перебування емігранта за кордоном часто завершувалося його смертю, що породжувало проблему поховання і зведення надгробного пам'ятника. Оскільки родини покійників часто не мали достатніх коштів для проведення усіх ритуальних процедур, їм на допомогу приходили українські емігрантські організації. Зокрема, при Товаристві українських інженерів діяв так званий «Фонд Пулюя», метою якого був збір коштів для будівництва пам'ятника І. Пулюю на Ольшанському кладовищі у Празі. У результаті його роботи до 1935 р. вдалося зібрати 900 крон [14, арк. 23в]. У цей час «Спілка українських журналістів і письменників на чужині» проводила акцію зі збирання пожертв на надгробний пам'ятник на могилу українського письменника В. Леонтовича [21, арк. 68]. До 7 листопада 1935 р. за її безпосередньої участі було зібрано 658 крон [21, арк. 71].

Однією з найбільш масштабних акцій у діяльності «Спілки українських інженерів на Словаччині» стала боротьба за юридичне визнання дипломів УГА і прирівняння їх до дипломів фахових чехословацьких навчальних закладів. До 1933 р. у цьому напрямі працювала Управа СУІ, а після 25 червня 1933 р. при ній була створена спеціальна Комісія абсолювентів (випускників), до складу якої увійшли Є. Науменко, Я. Івантишин і В. Сімонович [6, с. 15]. 27 березня 1934 р., з огляду на виїзд усіх членів «Комісії абсолювентів У.Г.А. в Ч.С.Р.» з Братислави, відбулася її ліквідація, а усі документи перейшли до «Спілки українських інженерів на Словаччині» [6, с. 21]. У 1939 р., після розпаду Чехословаччини і утворення незалежної Словацької республіки, Управа СУІ продовжила боротьбу за зрівняння у правах випускників Української господарської академії з випускниками словацьких вищих навчальних закладів. Її результатом стало урядове розпорядження Міністерської ради Словацької республіки про рівнозначність навчальних програм УГА і Словацької вищої технічної школи [6, с. 42].

Серед професійно-наукових організацій допомогу діяльність здійснювали тільки Українські педагогічне і правниче товариства. Так, Управа Українського правничого товариства направила до міністра юстиції ЧСР спеціальну комісію на чолі з головою товариства Р. Лащенком, яка подала меморандум щодо працевлаштування українців. Проте для перебування на державній посаді у Чехословаччині вимагали наявності у кандидатів чехословацького громадянства, що виключало серед претендентів українських емігрантів [12, арк. 22]. Водночас для підтримки українських правників МЗС ЧСР передало Українському правничому товариству протягом лютого–березня 1924 р. 2 тис. 800 крон. У поодиноких випадках було задоволено і прохання про сприяння у вирішенні візового питання. За сприяння Українського правничого товариства візи змогли отримати С. Шелухін, Г. Шиянів та ін. [12, арк. 22–23].

Українське педагогічне товариство зосередилося на допомозі у працевлаштуванні українських педагогів на Закарпатті. З цією метою воно листувалося з представниками урядових кіл у справах шкільництва в Ужгороді й окремими шкільними інспекторами. Водночас Управа товариства склала перелік кандидатів (38 осіб) на учительські посади [17, арк. 11зв–12]. У 1932 р. на прохання уповноваженого представника від учителів-емігрантів на Закарпатті М. Литвицького голова Українського педагогічного товариства С. Сірополко двічі відвідував Міністерство освіти ЧСР, де особисто клопотав про виплату педагогам недодаєних 250 крон заробітної плати за 1931 навчальний рік [19, арк. 2]. Проте, незважаючи на незначні позитивні результати, старання Українського педагогічного товариства не принесли значного практичного результату.

Інші професійні та професійно-наукові організації активної роботи щодо матеріальної підтримки українських емігрантів не проводили, зосередивши основну увагу на науковій та культурно-просвітницькій роботі.

Отже, допомога українським емігрантам була важливим компонентом у діяльності українських професійних організацій науково-технічної інтелігенції. Вона включала у себе матеріальну підтримку українців, допомогу у пошуку роботи, юридичні консультації та ін. При цьому, зважаючи на законодавчі ініціативи керівництва Чехословаччини щодо захисту ринку праці від іноземців, найбільш актуальним протягом 1930–х рр. було питання працевлаштування українських емігрантів. На відміну від решти, Українські правниче і педагогічне товариства не вважали надання допомоги окремим напрямом діяльності, а проводили цю роботу з огляду на наявні можливості.

Список використаних джерел

1. Битюк І. В. Діяльність союзу українських журналістів та письменників: празький період (1923–1939 рр.) / І. В. Битюк // Актуальні питання вітчизняної та світової історії : збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції, 23–24 квітня 2010 року / [За заг. ред. С. І. Дегтярьова]. – Суми: СумДУ, 2010. – С.85–90.
2. Бойчак М. П. Українські лікарі за кордоном (Польща 1920–1924, Чехословаччина 1922–1940 рр.) [Текст]: монографія / М. П. Бойчак, Р. М. Лякіна. – К.: Медінформ, 2009. – 190 с.
3. Бочарова З. Деятельность правительства ЧСР по урегулированию правового положения русских эмигрантов / З. Бочарова // Русская акция помощи в Чехословакии [Текст]: история, значение, наследие / Нац. б-ка Чешской Республики–Славянская б-ка, Гражданское объединение «Русская Традиция» [сост.: Лукаш Бабка и Игорь Золотарев]. – Прага: Русская традиция, 2012. – С.11–18.
4. Бюлетень Спілки українських інженерів на Словаччині. – 1932. – 10 квітня. – Ч.2. – 10 с.
5. Власенко В. М. З історії Української господарської академії в Подєбрадах (ЧСР) [Текст] / В. М. Власенко // Актуальні питання історії та культурології: матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студентів. – Суми: СумДУ, 2006. – С.3–12.
6. Зеркаль С. Абсолювенти У.Г.А. і проф. В. Доманицький: документи – матеріали – спогади / С. Зеркаль. – Нью-Йорк – Мюнхен, 1965. – 83 с.
7. Зеркаль С. Життя та діяльність Спілки українських інженерів на Словаччині за 10 років / С. Зеркаль // Бюлетень Спілки українських інженерів на Словаччині. – 1940. – 10 квітня. – Ч.10. – С.2–17.
8. Коротка історія Чехії і Словаччини / [За ред. П. С. Федорчака]. – Івано-Франківськ: Плай, 1999. – 170 с.
9. Коцур Н. Спілка українських лікарів у Чехословаччині (20–40-ві рр. ХХ ст.): науково-організаційна та громадська діяльність / Н. Коцур // Переяславський літопис. – 2016. – Вип.10. – С.136–145.

10. Наріжний С. Українська еміграція: Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. – Прага, 1942. – Ч.1. – 372 с. // Репринтне перевидання (передмова та вступне слово – Любомир Винар та Алла Атаманенко). – Львів – Кент – Острог, 2008. доп. 232 стор. фотоілюстрацій.

11. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939 (матеріали, зібрані С. Наріжним до частини другої) / С. Наріжний. – К.: Видавництво ім. Олени Теліги, 1999. – 272 с.

12. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф.3831. – Оп.1. – Спр.5.

13. Там само. – Ф.3841. – Оп.1. – Спр.4.

14. Там само. – Ф.3940. – Оп.1. – Спр.1.

15. Там само. – Ф.3940. – Оп.2. – Спр.1.

16. Там само. – Ф.3940. – Оп.2. – Спр.3.

17. Там само. – Ф.3940. – Оп.2. – Спр.9.

18. Там само. – Ф.4407. – Оп.1. – Спр.7.

19. Там само. – Ф.4407. – Оп.1. – Спр.9.

20. Там само. – Ф.4411. – Оп.1. – Спр.2.

21. Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф.269. – Оп.1. – Спр.1098.

22. Státní ústřední archiv v Praze. – Ruská a ukrajinská emigrace v Československé republice (č. f. 820). – Karton 33. – Inv. č. 216.

23. Там само. – Karton 33. – Inv. č. 217.

24. Там само. – Karton 39. – Inv. č. 251.

25. Там само. – Karton 40. – Inv. č. 255.

References

1. Bytjuk I. V. Dijal'nist' sojuzu ukrai'ns'kyh zhurnalistiv ta pys'mennykiv: praz'kyj period (1923–1939 rr.) / I. V. Bytjuk // Aktual'ni pytan'nja vitchyznanoi' ta svitovoi' istorii' : zbirnyk materialiv Vseukrai'ns'koi' naukovoï konferencii', 23–24 kvitnja 2010 roku / [Za zag. red. S. I. Degtjar'ova]. – Sumy: SumDU, 2010. – S.85–90.

2. Bojchak M. P. Ukrai'ns'ki likari za kordonom (Pol'shha 1920–1924, Chemoslovachchyna 1922–1940 rr.) [Tekst]: monografija / M. P. Bojchak, R. M. Ljakina. – K.: Medinform, 2009. – 190 s.

3. Bocharova Z. Dejatel'nost' pravitel'stva ChSR po uregulirovaniju pravovogo polozhenija russkikh jemigrantov / Z. Bocharova // Russkaja akcija pomoshhi v Chemoslovakii [Tekst]: istorija, znachenie, nasledie / Nac. b-ka Cheshskoj Respubliki–Slavjanskaja b-ka, Grazhdanskoe ob'ed. «Russkaja Tradicija» [sost.: Lukash Babka i Igor' Zolotarev]. – Praha: Russkaja tradicija, 2012. – S.11–18.

4. Bjuleten' Spilky ukrai'ns'kyh inzheneriv na Slovachchyni. – 1932. – 10 kvitnja. – Ch.2. – 10 s.

5. Vlasenko V. M. Z istorii' Ukrai'ns'koi' gospodars'koi' akademii' v Podjebradah (ChSR) [Tekst] / V. M. Vlasenko // Aktual'ni pytan'nja istorii' ta kul'turologii': materialy nauko- teoretyčnoï konferencii' vykladachiv, aspirantiv ta studentiv. – Sumy: SumDU, 2006. – S.3–12.

6. Zerkal' S. Absol'venty U.G.A. i prof. V. Domanyč'kyj: dokumenty – materijaly – spogady / S. Zerkal'. – N'ju-Jork – Mjunhen, 1965. – 83 s.

7. Zerkal' S. Zhyttja ta dijál'nist' Spilky ukrai'ns'kyh inzheneriv na Slovachchyni za 10 rokiv / S. Zerkal' // Bjuleten' Spilky ukrai'ns'kyh inzheneriv na Slovachchyni. – 1940. – 10 kvitnja. – Ch.10. – S.2–17.

8. Korotka istorija Chehii' i Slovachchyni / [Za red. P. S. Fedorchaka]. – Ivano–Frankivs'k: Plaj, 1999. – 170 s.

9. Kocur N. Spilka ukrai'ns'kyh likariv u Chemoslovachchyni (20–40-vi rr. XX st.): nauko-organizacijna ta gromads'ka dijál'nist' / N. Kocur // Perejaslavs'kyj litopys. – 2016. – Vyp.10. – S.136–145.

10. Narizhnyj S. Ukrai'ns'ka emigracija: Kul'turna pracja ukrai'ns'koi' emigracii' mizh dvoma svitovymy vijnamy. – Praha, 1942. – Ch.1. – 372 s. // Репринтне перевидання (передмова та вступне слово – Лjubomyr Vynar та Алла Атаманенко). – Львів – Кент – Острог, 2008. доп. 232 стор. фотоілюстрацій.

11. Narizhnyj S. Ukrai'ns'ka emigracija. Kul'turna pracja ukrai'ns'koi' emigracii' 1919–1939 (materialy, zibrani S. Narizhnyim do chastynu drugoi') / S. Narizhnyj. – K.: Vydavnytstvo im. Oleny Teligy, 1999. – 272 s.

12. Central'nyj derzhavnyj arhiv vyshhyh organiv vlady ta upravlinnja Ukrai'ny. – F.3831. – Op.1. – Spr.5.

13. Там само. – F.3841. – Op.1. – Spr.4.

14. Там само. – F.3940. – Op.1. – Spr.1.

15. Там само. – F.3940. – Op.2. – Spr.1.

16. Там само. – F.3940. – Op.2. – Spr.3.

17. Там само. – F.3940. – Op.2. – Spr.9.

18. Там само. – F.4407. – Op.1. – Spr.7.

19. Там само. – F.4407. – Op.1. – Spr.9.

20. Там само. – F.4411. – Op.1. – Spr.2.

21. Central'nyj derzhavnyj arhiv gromads'kyh ob'jednan' Ukrai'ny. – F.269. – Op.1. – Spr.1098.

22. Státní ústřední archiv v Praze. – Ruská a ukrajinská emigrace v Československé republice (č. f. 820). – Karton 33. – Inv. č. 216.

23. Там само. – Karton 33. – Inv. č. 217.

24. Там само. – Karton 39. – Inv. č. 251.

25. Там само. – Karton 40. – Inv. č. 255.

Yavorskyi A. A., post-graduate student of the chair of history of slaves, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ukraine, Ivano-Frankivsk), andriy_yavorskiy@mail.ua

Aid activities of the Ukrainian professional organizations, scientific and technical clerisy in Czechoslovakia in the 1920–30s

The article analyzes the aid activities of the Ukrainian professional organizations of scientific and technical clerisy in Czechoslovakia in the 1920–30s. The main types of support to Ukrainian emigrants, such as material support, employment assistance, legal advice and others have been defined. The impact of the global economic crisis and social policy transformation upon the state of the Ukrainian interwar emigration and activities of professional organizations have been traced. The article draws special attention to the auxiliary role of supporting activities in the work of professional and scientific organizations, such as the Ukrainian Legal and Pedagogical Societies.

Keywords: Ukrainian emigration, Czechoslovakia, professional organizations, professional scientific organizations, aid activities.

* * *

УДК 930(436.1)«1918/1939»:94(477)

Турмис Н. В.,

кандидат історичних наук, асистент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), n_turmys@ukr.net

ВІДЕНСЬКА УКРАЇНІСТИКА МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Йдеться про розвиток україністики у Віденському університеті у 1918–1939 рр. та в українських емігрантських науково-навчальних центрах – Українському соціологічному інституті та Українському вільному університеті в першій половині 20-х рр. XX ст. Визначено, що українознавчі дослідження у міжвоєнний період займають чільне місце серед наукових студій на семінарі східноєвропейської історії Г. Уберсбергера і чітко окреслюються в окремий напрям історичної славістики, після русистики та полоністики. У дослідженні також акцентовано увагу на поставах відомих українців, які здобували докторат у зазначений час саме у Віденському університеті.

Не мени наукоємною стала діяльність у Відні української еміграції. Особливо активну роботу в цьому напрямі провадили Український соціологічний інститут та Український вільний університет.

Ключові слова: українознавчі студії, Віденський університет, історична школа, україністика.

Сучасна українська історична наука неможлива без якісного та всебічного аналізу історіографії. Останні історіографічні дослідження в Україні виявили потребу в переосмисленні методик та концептуалізації напрямів студій. На думку Лідії Таран, «Українські історіографічні школи, їхня інституалізація та функціонування, як і діяльність окремих істориків минулого, часто–густо розглядаються окремо від загальносвітових та європейських шкіл та течій історико–філософської думки» [18, с. 87]. Це приводить до провінціалізму української історичної науки, погіршуючи і без того незавидне її становище.

Вихід з ситуації пропонує львівський вчений Олексій Сухий, рекомендуючи ввести «...в науковий обіг увесь комплекс знань діаспорної україністики і досягнень західних дослідників української історії» [17, с. 26]. Залучення здобутків західної історіографії